

УДК 378.147.34:65.012.413

Гранкіна О.В., к.т.н., доцент

Таврійський державний агротехнологічний університет

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАГІСТРІВ З ЦИВІЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Анотація. У статті обґрунтовуються основні аспекти та особливості підготовки здобувачів вищої освіти з цивільної безпеки другого освітнього рівня магістр.

Ключові слова: професійні компетентності, фахова підготовка, магістр з цивільної безпеки

Постановка проблеми. Сучасні реалії розвитку суспільного життя вимагають осучаснення вимог до професійної компетентності фахівців з цивільної безпеки. Сучасні новітні технології вимагають від них не просто освіченості, активності пошуку, а й самостійності, впевненості у власних силах, відповідальності, вміння жити й працювати в умовах, що постійно змінюються, бути соціально зорієнтованими. В умовах модернізації освітнього простору істотного значення у становленні набуває компетентнісний підхід до формування майбутнього професіонала. Це обумовлює перегляд змісту навчання, впровадження сучасних ефективних освітніх технологій, форм і методів навчання, спрямованих на підвищення якості підготовки фахівців. За думкою фахівців, необхідною умовою удосконалення системи підготовки фахівців з цивільної безпеки є створення сучасних моделей освітнього процесу, побудованих на передовому досвіді провідних країн світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід зазначити, що проблема підготовки фахівців в галузі цивільної безпеки мало досліджена. Відомі декілька праць з цього напрямку, в яких наведені поодинокі результати дослідження. [3,4].

Формулювання цілей статті. Тому метою даної статті є обґрунтування особливостей фахової підготовки майбутнього магістра з цивільної безпеки та визначення основних функцій його професійної діяльності.

Виходячи з вимог освітньої програми, справжній професіонал з цивільної безпеки повинен:

- мати безперешкодний доступ до різноманітних джерел інформації за рахунок професійного використання інформаційно-комунікаційних технологій та технічних засобів;
- вміти своєчасно, швидко і якісно обробляти великі обсяги інформації, оптимально вибираючи інформаційно-комунікаційні технології;
- розташовувати в професійних цілях напрацьованої комунікаційним середовищем;
- вміти на основі наявного знання створювати нове і застосовувати його до тієї чи іншої діяльності;
- володіти здатністю до професійної мобільності, соціальної активності;
- мати компетентність у суміжних областях;
- вміти швидко і ефективно приймати рішення;
- прагнути до постійного самовдосконалення, самореалізації, саморозвитку. [1,2].

Мобільність магістра з цивільної безпеки – це, передусім, його готовність і спроможність до зміни фахової спрямованості у межах однієї галузі або напрямку виробництва. Це спроможність змінювати свій фах, соціальний статус, як наслідок цього, швидко засвоювати нові професійні знання, вміння, навички, що вкрай необхідно при сучасних ринкових відносинах у виробництві в Україні. Для сучасного фахівця професійна енергійність, наполегливість означає, насамперед, здатність самостійно, за власною ініціативою здійснювати професійні функції, які спрямовані не тільки на одержання економічних результатів, а і прийняття рішень щодо безпечної діяльності в межах своєї професійної діяльності або в діяльності всього колективу.

Необхідно відмітити, що сучасне виробництво потребує якісно нового типу менеджера (управлінця) з цивільної безпеки, який був би конкурентоспроможний, а особливо, щоб у його діяльності важливе місце посідав інтелектуальний творчий компонент. Конкурентоспроможний фахівець з питань цивільної безпеки, по-перше, має надзвичайно високий рівень готовності до виконання кваліфікованих працехоронних функцій. У порівнянні з іншими, він має самостійну, дієздатну вдачу за рахунок набутих у вищій технічній школі професійних знань, вмінь, сформованих особистих і громадянських якостей. Дієздатність особистості, за словами К.Д.Ушинського, забезпечує людині свободу, вибір рішень, носить творчий характер, реалізує її ініціативи, професійне завдання виконується самостійно на основі майстерності, набутої у процесі навчання [5,8].

Саме фахівці, які мають означені якості, спрямовують управління й організацію охорони праці в умовах виробництва на практичну реалізацію комплексу різноманітних заходів з утворення і дотримання безпечних умов праці. Їхня діяльність за своєї суттю є управлінням однією з підсистем такої великої і складної соціально-технічної системи, як підприємство. Управління охороною праці представляє собою комплексне завдання, і його успішне вирішення потребує від фахівця глибоких міжпредметних знань, а отже, і міжпредметних форм організації навчально-виховного процесу його професійної підготовки. Ефективність розв'язання означеної проблеми залежить від наявності своєрідної системи підтримки прийняття рішень, якій властиві основні взаємозв'язані функції діяльності фахівця [6]. Теоретичне вирішення проблем безпеки виробництва, керування процесом реалізації рішень щодо забезпечення безпеки, усвідомлення та передбачення нових проблем, інформаційне забезпечення нормативно-технічною і правовою документацією, підтримка процесу прийняття рішень у нестандартних ситуаціях на підприємстві – всіма названими професійними вміннями має оволодіти здобувач вищої освіти у процесі навчання [7].

Виклад основного матеріалу досліджень. Моделювання професійної діяльності дозволяє сформулювати навчально-професійне завдання, яке б адекватно імітувало реальні професійні завдання, вибрати найдоцільніші педагогічні технології і форми навчання, розробити відповідне навчально-методичне забезпечення. Все це має сприяти набуттю студентами стійких умінь і навичок раціонального вирішення комплексних практичних завдань, пов'язаних із реалізацією організаційно-технічних, правових, санітарно-гігієнічних, профілактичних та управлінських аспектів промислової безпеки, створювати надійні передумови ефективної діяльності як в умовах виробництва так і в умовах надзвичайних ситуацій.

У той же час моделювання, як своєрідна педагогічна технологія, сприяє формуванню у студентів дієвості і системності знань з промислової безпеки. Йому притаманна висока гнучкість, завдяки якій виникає можливість відтворювати різноманітні умови і характеристики кожної конкретної виробничої ситуації, формуючи у студентів творчий підхід до вибору найдоцільніших шляхів і засобів їх розв'язання.

На кафедрі охорони праці та безпеки життєдіяльності ТДАТУ успішно пройшли апробацію практичні заняття з навчальної дисципліни «Управління цивільною безпекою» у формі групової дискусії для освітнього рівня «магістр» спеціальності 263 «Цивільна безпека».

Групова дискусія дала можливість її учасникам відчувати себе залученими в процес прийняття рішень, що сприяє впровадженню нововведень. Дискусія дозволяє зіставити протилежні думки і допомогти її учасникам побачити проблему з різних сторін. Якщо рішення висунуто групою і підтримана присутніми, то її значення зростає і воно перетворюється на групову норму.

Дослідження психологів довели ефективність використання групової дискусії при прийнятті рішень.

До різновидів групових дискусій відносяться: наради, «мозкова атака» («брейнстормінг»), «метод-635», «метод синектики» тощо.

Процес організації нарад докладно і широко описаний в науковій та навчальній літературі. Дослідження показують, що 80% часу екстреного («аварійного») наради витрачається на виявлення причин і винуватців виникнення критичної ситуації, що супроводжується, як правило, конфліктами в процесі обговорення становища. Тобто при вирішенні питання переважає «погляд у минуле», тоді як вкрай необхідно швидко знайти шляхи вирішення проблеми, встановити терміни і відповідальних для якнайшвидшого досягнення мети. Таким чином, основний час наради має бути приділена виробленню рішень, спрямованих у майбутнє.

Іноді нарада проводиться формально, тобто деякі керівники свідомо знають, яке рішення вони приймуть і, діючи за принципом «говори-говори», формально вислуховують всі думки, але приймають свої рішення, які можуть докорінно суперечити висловлених ідей. Нові підходи до управлінської діяльності передбачають перехід від єдиноначалія до партисипативних (колегіальних) методів прийняття рішень, від елементарного до системного підходу вироблення рішень, прийняття рішень на основі життєвого досвіду до вибору альтернативних рішень на основі теорії прийняття рішень.

Різновидом «брейнстормінгу» є «метод-635». Цей метод відрізняється певною процедурою взаємодії учасників в процесі вироблення ідей щодо заданої проблеми. Число учасників фіксоване (6 осіб). Учасники спільно висувають 3 ідеї вирішення проблеми, які розглядаються кожним учасником, який доповнює їх трьома новими ідеями. Ця процедура повторюється 5 разів.

Спочатку кожен з учасників записує в свій бланк (спеціально розроблений для збору ідей) основні ідеї вирішення поставленої проблеми (їх 18, тобто 6х3). Ці основні ідеї надходять за чергою до членів групи, кожна з яких доповнює їх ще трьома власними пропозиціями. Після п'ятикратного проходження бланків через руки всіх шести учасників їх бланки містять 108 ідей вирішення проблем. Потім в роботу включаються критики.

На відміну від «мозкової атаки» групова дискусія «методом-635» супроводжується письмовим оформленням запропонованих ідей. Ідеї в письмовій формі відрізняються більшою обґрунтованістю і чіткістю, ніж виказані усно, хоча частіше бувають менш оригінальними. Тим не менш, слід зазначити, що будь-яка робота в групі, з психологічної точки зору, корисна для кожної людини, так як позитивно впливає на розвиток багатьох якостей особистості, дає корисні навички взаємодії у творчому спілкуванні.

Фахівці рекомендують розміщувати учасників групової дискусії за «методом-635» по колу, в центрі якого знаходиться організатор дискусії.

«Метод синектики», запропонований А.С. Гордоном, в буквальному сенсі означає «з'єднання різнорідного». Суть цього методу полягає в тому, що дискусію починають п'ять-сім синекторів - здобувачів, заздалегідь визначених, які займають різні позиції з приводу вирішення проблеми. Група в процесі дискусії усвідомлює крайні точки зору, які висловлюють члени групи, оцінює їх і приймає спільне зважене рішення.

Використання ситуаційного підходу під час групової дискусії дозволяє комбінувати переваги і можливості відомих підходів до управління, передбачає встановлення логічного взаємозв'язку зовнішніх і внутрішніх чинників, що визначають функціонування і розвиток організації; систематизацію випадковостей і закономірностей; підбору оптимальних управлінських рішень для конкретної ситуації.

Успішне вирішення труднощів вимагає від менеджерів усвідомлених дій, що здійснюються з урахуванням складності і стану середовища: зовнішньої і внутрішньої. Аналіз слід починати з оцінки зовнішнього середовища, в якій діє організація. Метод аналізу конкретної ситуації (ситуаційний аналіз, аналіз конкретних ситуацій, case-study) – це технологія, заснована на моделюванні ситуації або використанні реальної ситуації в цілях аналізу даного випадку, виявлення проблем, пошуку альтернативних рішень і прийняття оптимального рішення проблем.

Ситуаційний аналіз дає можливість вивчити складні або емоційно значимі питання в безпечній обстановці, а не в реальному житті з його загрозами, ризиком, тривожністю про неприємні наслідки у разі неправильного рішення.

Висновки. Таким чином, головним завданням є переорієнтація на формування й розвиток компетентностей особистості майбутнього фахівця з цивільної безпеки, що забезпечує якість освіти, адекватну вимогам часу та ринку праці. Для здійснення вказаного завдання викладач повинен ово-

лодіти активними методами навчання під час проведення практичних занять, вміти моделювати діяльність з цивільної безпеки.

Бібліографічний список:

1. Система підготовки кадрів для сил безпеки України: проблеми та перспективи розвитку: аналітична доп. / С.В. Сьомін, О.О. Резнікова; за заг. ред. В.П. Горбуліна. – К.: НІСД, 2016. – 50 с.
2. Стандарт вищої освіти за другим (магістерським) рівнем вищої освіти підготовки фахівців ступеня магістра в галузі знань 26 «Цивільна безпека» за спеціальністю 263 «Цивільна безпека»(Проект).- К.: МОН України, 2016.-12с.
3. Морозова Т.Ю. Погляд на освітні стандарти крізь призму компетентнісного підходу / Т.Ю. Морозова // Проблеми освіти : Науково-методичний збірник / Науково-методичний центр вищої освіти МОН України. – К., 2005. – Вип. 46 : Болонський процес в Україні – Ч.2. – 73-80 с.
4. Пономарьов О.С., Латишева М.М., Павленко Т.С. Проблеми промислової безпеки в системі формування гуманітарно-технічної еліти // Теорія і практика управління соціальними системами. – Харків НТУ “ХП”, 2006. – № 1 – С. 100-109.
5. Пехота О.М. Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін. – К. : А.С.К., 2002. – 255 с.
6. Ігри дорослих. Інтерактивні методи навчання /Упоряд. Л. Галіциана. –Київ: Ред. загальнопед. газ., 2005 – 128 с.
7. Білоус, В. Т. Основи організації та методики викладання у вищій школі [Текст] : навч.-методичний посібник / В.Т. Білоус, Л.І. Горюнова, А.В. Цимбалюк. - Ірпінь : Академія ДПС України, 2001. - 146 с.
8. Кредісов, А. І. Менеджмент для керівників [Текст] / А. І. Кредісов, Є. Г. Панченко, В. А. Кредісов. – К. : Знання;КОО, 1999. – 556с.

Grankina O.V. Methodological aspects of formation of professional competence of masters in civil security

Summary. In the article the main aspects and peculiarities of training of candidates of higher education on civil security the master's level.

Key words: professional competence, professional training, master of science in civil security.